

Lerkefalk *Falco subbuteo*

Global utbredelse

Lerkefalken har en vid utbredelse over palearktisk og orientalsk region, fra det østlige Fennoskandia, sørlige England og Spania/Marokko østover til Kamtsjatka ved Beringhavet og Laos i sør. I Russland hekker den nord til Kvitsjøen, og østover i Sibir går den enda lenger nord, til ca. 68 °N. I Sverige er arten utbredt i sør og langs kysten, med anslagsvis 1000 par, mens den danske bestanden er svært liten, kanskje 5-10 par. I Finland hekket anslagsvis 2700 par i 1950-årene, men i dag er tallet betydelig lavere (Ødegaard m.fl. 1986).

Norsk utbredelse og habitatvalg

Arten hekker i SØ-Norge, hovedsakelig i fylkene Hedmark, Akershus og Østfold. I Buskerud ble et par funnet hekkende i 1991, og det foreligger indikasjoner på at hekking kan finne sted også i Telemark, Vestfold og Oppland. I Hedmark synes nordgrensa for hekkeutbredelsen å gå gjennom kommunene Ringsaker og Åmot.

Lerkefalkens næring består hovedsakelig av småfugl og større flygende insekter. Sammen med jaktteknikken forklarer dette valget av habitat. Arten forekommer der skog, skogholt og treklynger veksler med innsjøer, tjern og myrer. Norske hekke lokaliteter kan grovt deles i to grupper: Større myrområder i barskogsregionen eventuelt med tjern og innsjøer, og områder med kulturpreg der våtmarker og innsjøer veksler med skog og/eller dyrket mark/bebyggelse (Ødegaard m.fl. 1986).

Verken de store, sammenhengende skogarealene eller det intensivt drevne åkerlandskapet på Østlandet synes å være særlig attraktivt for lerkefalken. Dette har sammenheng med manglende forekomst av egnede byttedyr, og falkens reduserte muligheter til å få tak i dem. Skogene har nok av småfugl, men de er ikke tilgjengelige med den jaktteknikk falken bruker. I det åpne jordbrukslandskapet vil den kunne utnytte sin lynraske flukt, men verken insekter eller småfugl synes å forekomme i tilstrekkelige mengder.

Hekkelokalitetene karakteriseres gjerne ved lysåpen, høystammet furuskog. Det kan være skogholt inntil åpen mark, eller skogholt omgitt av myr eller holmer.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Av våre fem hekkende falkearter er lerkefalken den mest sjeldne, med anslagsvis 20-50 par. Arten har mange potensielle hekkebiotoper spredt ut over områder som er lite beferdet av ornitologer. Derfor er det vanskelig å komme med sikrere tall for bestanden. For Hedmark anslås antall par til 15-30, for Østfold 3-5, for Akershus 2-4 og for Buskerud 1-2. For hvert av fylkene Oppland, Vestfold og Telemark er anslaget 0-2 par.

Arten befinner seg hos oss på nordgrensa av sin utbredelse. Gjennom de siste 150 år synes bestanden å ha variert, men antall par har nok hele tiden vært lavt. Svingningene antas å ha sammenheng med langsiktige endringer i klimaet, som via temperatur og

nedbør påvirker insektproduksjonen (Ødegaard m.fl. 1986). Det er grunn til å tro at arten har hekket årlig før 1900 og etter 1950. I forrige århundre synes områdene rundt Indre Oslofjord å ha hatt hovedtyngden av hekkebestanden, men også Smålenene, Hedemarken og Gudbrandsdalen er nevnt i eldre litteratur (Ødegaard m.fl. 1986). Det første konkrete hekkefunn i Hedmark ble gjort i 1936, og i dag er det den sørlige del av dette fylket som huser de fleste parene.

Påvist hekking kan defineres som reir med egg eller unger, utfløyet ungekull eller vedvarende varsling (Ødegaard m.fl. 1986). Da er det fra 1975 til 1991 påvist 39 hekkinger i Hedmark, hvorav 22 i perioden 1985-91. Det økende antall hekkefunn skyldes nok mer økt innsats og bedre kunnskap om habitatvalget enn økende bestand.

Hekkebiologi

Reirområdene er ofte i bruk år etter år, og det helt dominerende reirtre er furu. Lerkefalken tar i bruk høytliggende reir etter andre fugler, først og fremst kråke. Siden reirene har kort levetid, er falken avhengig av at kråkene stadig bygger nye reir. I Hedmark har man laget kunstige reir på noen kjente lokaliteter, og flere kull er etter hvert klekket i slike.

Egglegging skjer oftest i månedsskiftet mai-juni. Ved fem hekkinger i Hedmark var ruging i gang 5.-10. juni. Av ni kull var ett på 1 unge, seks på 2 og to på 3 unger.

Trekkforhold

Lerkefalken overvintrer i Afrika. Arten observeres regelmessig, men i lite antall, på steder der fugletrekket overvåkes i SØ-Norge. Hovedtrekket om våren foregår i mai, og om høsten registreres de fleste i september. Få observasjoner er gjort i Agder og Rogaland, og på Vestlandet, i Trøndelag og Nord-Norge opptrer arten svært sporadisk.

Jon Bekken

Lerkefalk *Falco subbuteo*

5 ● Konstatert hekking

4 ● Sannsynlig hekking

8 • Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

